

Kapitola 12

Francie v české zahraniční politice

Eliška Tomalová

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Rok 2013 představoval v oblasti česko-francouzských vztahů období stagnace, což se projevilo ve všech rovinách spolupráce, zejména pak v rovině politické. Obě strany byly ještě v průběhu roku pod vlivem důsledků vyřazení francouzské společnosti Areva z tendru na dostavbu jaderné elektrárny Temelín, které Francie vnímala s velkou dávkou hořkosti, a to zejména v důsledku „*absence politického vysvětlení situace*“.¹ Téma jaderné spolupráce, jež bylo navázáno na dostavbu Temelína, se rozvinulo do všech oblastí česko-francouzských vztahů a strukturovalo v letech 2011 a 2012 politickou debatu vztahující se ke spolupráci Francie a ČR. Zklamání následující po vyřazení firmy Areva se tak rovnalo politickému šoku, jenž zasáhl zejména francouzskou stranu.

K vnímání roku 2013 jako etapy absence významných událostí, návštěv, koncepčních materiálů a rozhodnutí o dalším směřování spolupráce ČR a Francie přispěly i změny na české politické scéně. Tato situace není specifická jen pro česko-francouzské vztahy, Francie patřila jako většina ostatních evropských států k zemím, které vyčkávaly, jak se politická situace ve druhé polovině roku 2013 v ČR vyvine, a proto nepřijímaly nové závazky, ani nevyvíjely snahy o intenzivnější spolupráci.

Téma česko-francouzských vztahů v roce 2013 tak v celkovém souhrnu nebylo předmětem polarizace či politizace, a to jak na české, tak i na francouzské straně. Toto tvrzení je platné zejména ve vztahu k bilaterální rovině spolupráce, jež byla tematicky vyprázdněna a neměla příležitost se ještě plně rozvinout v novém politickém kontextu. Platí to ale i o rovině multilaterální, která v uplynulých letech vykazovala velkou míru návaznosti především na problematiku spolupráce v oblasti jaderné energetiky.

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Rok 2013 byl velice chudý na události, které by zvyšovaly dynamiku česko-francouzských vztahů. Jedním z ukazatelů je pokles návštěv na obou stranách, jak je patrné ve víceletém srovnání – v roce 2013 neproběhla žádná návštěva na ministerské či vyšší úrovni. Tato situace je jasným dokladem ochlazení – až nezájmu na obou stranách. Sporadické kontakty, ke kterým docházelo, se odehrály na administrativní úrovni: Českou republiku tak v roce 2013 navštívil pařížský policejní prefekt Bernard Boucault² (během návštěvy se setkal se zástupci ministerstva vnitra, pražské radnice a policie nad tématy vztahujícími se k ochraně města před povodněmi), poslanec francouzského parlamentu zastupující Francouze žijící v zahraničí – Pierre-Yves Le Borgn', a vedoucí evropské sekce francouzského ministerstva zahraničních věcí Jean-Michel Casa (účastnil se trilaterální konference „Francie, Německo, Česká republika a Evropa rozdílných rychlostí“ na francouzském velvyslanectví v Praze³ a setkal se se svým českým protějškem).

Absence významných událostí neznamenala úplnou nečinnost v česko-francouzské agendě. V roce 2013 byly jednotlivé rezorty na obou stranách zaměstnány přípravou nového Akčního plánu Strategického partnerství⁴ s platností od roku 2014, který procházel několika fázemi připomínkování na obou stranách (v únoru 2013 zaslala česká strana draft verzi, v březnu poskytla Francie protinávrh) a který ještě na konci roku nebyl dokončen. Během této práce se ukázalo, že dobrá vůle ke spolupráci je na obou stranách, ČR se nicméně prokazuje jako více aktivní hráč. V průběhu procesu se projevilo rozdílné chápání české a francouzské strany, a to ne v rovině hlavní náplně spolupráce v jednotlivých sektorech, ale v hloubce vymezení dílčích cílů.⁵ Francouzská strana si představuje vznik dokumentu obecné povahy, jenž by vymezoval hlavní roviny spolupráce, dokumentu aplikovatelného i na jiná partnerství Francie, nejen s Českou republikou.⁶ České rezorty naopak usilují o vytvoření takového Akčního plánu, který bude jasně a konkrétně definovat programy spolupráce, a bude tak úžeji zavazovat obě strany do budoucna.

Ani v ekonomické rovině nenajdeme významné posuny a události. Daná agenda fungovala ze setrvačnosti a *de facto* se ze strany hlavního aktéra – rezortu průmyslu a obchodu omezovala na pořádání informačních akcí pro podnikatele investující v zahraničí.⁷ Ačkoli Francie stále zůstává významným obchodním partnerem ČR, došlo v roce 2013 ke zpomalení dynamiky ekonomických vztahů, k němuž přispěla politická nestabilita a vyřazení z tendru na dostavbu jaderné elektrárny Temelín, které vyvolalo nejistotu u francouzských investorů. V roce 2013 tak nedošlo k zásadním investicím ani na jedné straně.

Jediný pozitivní impulz česko-francouzských vztahů tak představovalo rozhodnutí o zapojení českých vojáků do výcvikové operace Evropské unie v Mali,⁸ jež přijala česká vláda v únoru 2013.⁹ Francouzská strana již pouhé náznaky o zvažování české účasti v misi vítala jako signál dobré vůle – mise se odehrává v oblasti, kterou Francie tradičně považuje jako zónu svého vlivu, a vede ji francouzský generál. Z tohoto hlediska jde o rovinu spolupráce, jež v sobě má potenciál pro další prohlou-

bení a kvalitativní zlepšení vzájemných vztahů, které ovšem bude možné zhodnotit až v dalším období.

Kulturní dimenze česko-francouzských vztahů

Bez nadsázky lze říci, že kulturní dimenze se v roce 2013 stala nositelem kontinuity česko-francouzské spolupráce, šoku z Temelína navzdory. Nedošlo k sice žádné události, která by posouvala dynamiku vztahu obou zemí, ale podařilo se udržet stávající kvalitu spolupráce i najít nové mechanismy určující do budoucna postavení obou aktérů ve vzájemném vztahu. Jedním z hlavních témat se stala další existence české sekce na francouzském lyceu v Dijonu, které se jako jedno z mála témat česko-francouzských vztahů objevilo ve veřejném a mediálním prostoru.

Od svého vzniku je česká sekce v Dijonu jedním ze symbolů česko-francouzských bilaterálních vztahů a je místem vzdělání celé řady budoucích českých frankofonních elit. V roce 1920 byla na Carnotově lyceu v Dijonu otevřena první česká sekce, následovala česká sekce v Saint-Germain-en-Laye (1923) a o rok později v Nîmes.¹⁰ Všechny sekce byly uzavřeny během druhé světové války a svou činnost znovu obnovily v letech 1946–1948. Během komunistického období byly znovu otevřeny v šedesátých letech 20. století a během normalizace opět uzavřeny. Na základě dohody o spolupráci v oblasti školství a vzdělávání z roku 1990 mezi vládami Francie a ČSFR došlo k dalšímu znovuotevření sekcí v Dijonu a Nîmes.¹¹ Na přelomu roku 2013 a 2014 padlo rozhodnutí zavřít českou sekci v Dijonu, a to zejména z toho důvodu, že Rada regionu Burgundsko, jehož je Dijon správním centrem, oznámila, že už z finančních důvodů nebude nadále dotovat české studenty na Carnotově lyceu.¹² Rozhodnutí nebylo zaměřeno výlučně proti české sekci, šlo o úsporné opatření, v rámci kterého Burgundsko ukončilo podobné programy s dalšími státy. Aktivním hráčem v nastalé situaci se stalo zejména sdružení bývalých studentů českých sekcí – *Association des anciens élèves des sections tchèques et tchécoslovaques de Dijon, de Nîmes et de Saint-Germain-en-Laye*, které bylo založeno v roce 2009 se snahou „o udržení kontaktu mezi všemi studenty českých sekcí – bývalými i současnými, zvýšení informovanosti české veřejnosti o možnosti tříletého studia ve Francii a v neposlední řadě také komunikace se všemi partnery za účelem podpory současných studentů“.¹³ Sdružení přispělo k uplatnění tématu v českém veřejném prostoru a k rozpoutání debaty mezi odbornou veřejností a zainteresovanými aktéry. Vyřešení situace má přesahy do roku 2014, ale již v roce 2013 se ukázalo, že vhodným řešením je větší finanční zapojení české strany, MŠMT ČR, vedoucí k jistému vyvážení rolí a zrovnoprávnění obou stran. Česká strana už nebude pouze příjemcem, ale i spoluaktérem spolupráce.

Kontinuitu vztahu v kulturní oblasti nalezneme i v dalších programech spolupráce, které nejsou závislé na prioritách vymezených v Akčním plánu, ale odvíjejí se od dlouhodobější spolupráce. Oblast jazykové výuky a vzdělání obecně je již tradičně spojena s programem výuky francouzštiny v české státní správě, jenž byl zahájen v roce 2006 ve spolupráci s Mezinárodní organizací Frankofonie. Program je nadále aktivní, navzdory mírným rozdílům v názorech na jeho zaměření (OIF a Francie prosazují více výuky specializované francouzštiny, čeští úředníci projevují větší zájem o výuku obecného jazyka). Mezi další příklady patří vzdělávání českých uči-

telů ve Francii (učitelů bilingvních sekcí i ostatních škol), kde dochází ovšem v meziročním srovnání k postupnému poklesu.¹⁴ Naopak program Rok ve Francii, který je v gesci Francouzského institutu v Praze, zahrnuje stále větší počet středoškolských studentů z ČR.¹⁵

Hlavní problém v dané oblasti v roce 2013 představovala absence smluvního základu spolupráce. Výše zmíněné programy jsou řízeny smlouvami, které jsou každoročně obnovovány (viz např. podpora bilingvních tříd¹⁶) nebo se týkají vyústění dlouhodobých procesů (viz Prohlášení ministrů ČR a Francie o uznávání akademických kvalifikací a titulů, připravované již od roku 2012). Pro nadcházející období ale chybí základní rámec česko-francouzské spolupráce, který byl v minulosti definován v Ujednání o spolupráci v oblasti školství a jazykového vzdělávání.¹⁷ Toto ujednání se v minulém období věnovalo vymezení aktivit v rámci základního a středního vzdělávání (gymnází s česko-francouzskými dvojjazyčnými třídami v ČR, českých tříd ve francouzských lyceích ve Francii, podmínkám dalšího vzdělávání učitelů v ČR a dalšímu vzdělávání ve Francii), spolupráci ve vysokém školství a obsahovalo také všeobecná finanční ustanovení. Platnost tohoto Ujednání skončila na konci srpna roku 2013 a nedošlo k jeho obnovení. Spolupráce v dané oblasti tak sice funguje v rámci zavedených schémat, ale v určitém vakuu komplikujícím zejména proplácení nákladů. Z celé situace je navíc patrné, že francouzská strana projevuje větší míru zdrženlivosti zejména v otázkách finanční povahy a obává se víceletého závazku.

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Česko-francouzské vztahy zapadají do schématu tradičních bilaterálních vztahů, které jsou na jedné straně realizovány početnou a různorodou skupinou aktérů, zároveň zde ale stěžejní úlohu hrají ministerstva zahraničních věcí. V roce 2013 tuto roli převzalo francouzské velvyslanectví v Praze, které na francouzské straně fungovalo jako hlavní hybatel spolupráce v době, kdy nedocházelo k užším politickým kontaktům mezi oběma státy.¹⁸

Na české straně ministerstvo zahraničních věcí spravovalo a vedlo agendu, včetně koordinace přípravné fáze nového Akčního plánu Strategického partnerství. Ostatní instituce nijak výrazně nezasahovaly do problematiky, což platí jak o rezortech (dříve velice aktivní rezort obchodu a průmyslu přišel o své hlavní téma česko-francouzských vztahů – jadernou energetiku, v roce 2013 se ani nesešla mezirezortní skupina pro jadernou spolupráci¹⁹). Nelze tudíž pozorovat ani výraznou polarizaci jednotlivých institucionálních aktérů, v případě jednotlivých složek moci ani synergii (parlamentní aktivity, jakkoli byly v roce 2013 sporadické, nefungovaly v rámci parlamentní diplomacie koordinovaně s ministerstvem zahraničních věcí).

Rok 2013 ukázal opět také důležitost individuálních aktérů – významných jednotlivců, kteří fungovali nebo nadále fungují jako pojítko mezi oběma zeměmi. Jednou z takových osobností byl historik Bernard Michel, který zemřel v srpnu 2013. Zabý-

val se dějinami Rakouska-Uherska a českých zemí, jezdil pravidelně do Prahy a měl silný vliv na celou generaci mladých historiků.

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Téma česko-francouzských vztahů se i v roce 2013 v mediálním a veřejném prostoru objevovalo pouze okrajově. Francouzská média si všímala převážně politických změn v České republice, česká média věnovala nejvíce prostoru soukromí francouzského prezidenta. Tato situace odráží politickou scénu, na které dané téma nehraje významnou roli, resp. v roce 2013 se zde nevyskytovalo vůbec. Nešlo o záměrnou ignoranci, spíše o jistou pasivitu spojenou s odlišnými zahraničněpolitickými prioritami a neexistencí nosného tématu vzájemných vztahů.

Zajímavou zprávu v mediálním prostoru představuje podpis Dohody o spolupráci mezi Českou televizí a francouzsko-německým kulturním kanálem ARTE.²⁰ Česká televize se tak stala sedmou stanicí v Evropě, která bude s ARTE vytvářet konkrétní projekty. Na základě dohody budou českému publiku zpřístupněny pořady z produkce ARTE a Česká televize získá možnost „*najít cestu k francouzskému a německému publiku*“.²¹

ZÁVĚR

Budeme-li optimisty, je stagnace z roku 2013 synonymem pro pauzu, po které bude následovat oživení vztahu. Existuje zde několik důvodů, jež dávají tušit, že se situace obrátí. Jde zejména o politickou změnu na české straně, kterou Francouzi spojují s očekáváním proměny postojů v evropské politice České republiky, jež by měla zajistit opětovné sblížení pozic obou aktérů. Pozitivní posun představuje také vývoj kolem dostavby jaderné elektrárny Temelín, kdy francouzská strana doufá v další uplatnění francouzských firem v energetické oblasti působících v ČR. Jako hlavním téma roku 2013 nemusíme vidět stagnaci relace, ale otázku co dál?, která s sebou přináší očekávání na obou stranách. Hlavní výzvu pro následující období pak představuje schopnost aktérů obou zemí vypořádat se s šokem plynoucím z Temelína a nalézt nové roviny a nová nosná témata spolupráce umožňující opětovnou intenzifikaci kontaktů.

V roce 2013 se také ukázalo, že dlouhodobým problémem vztahu ČR a Francie je otázka financování společných projektů. Francie již delší dobu není ochotna sama financovat spolupráci, postupný pokles prostředků poskytovaných francouzskou stranou se již stal dlouhodobým trendem. Francie proto klade stále více důraz na spolufinancování v součinnosti s českými partnery a poukazuje na to, že Česká republika již není ve stejné situaci jako po pádu komunismu, kdy se stala především příjemcem pomoci. Příkladem vyústění takové situace v oboustranně přijatelný kompromis je zmíněná dohoda mezi Francií a českým MŠMT, na základě které je právě česká sekce

v Dijonu financována rovným dílem. Druhou velkou výzvou je tudíž nové nastavení rolí obou aktérů, českých i francouzských, ve vzájemném vztahu a schopnost postavit relaci na více rovnocenném partnerství.

Poznámky

- ¹ Rozhovor s Laurentem Toulousem, Velvyslanectví Francie v ČR, 13. 5. 2014.
- ² On-line: www.france.cz.
- ³ On-line: www.france.cz/Trilateralni-konference-o-evropske.
- ⁴ Strategické partnerství obou zemí je hlavním rámcem bilaterální spolupráce obou zemí. Bylo podepsáno v roce 2008. Jeho konkrétní náplň je řízena Akčními plány, první se vztahoval na období 2011–2013.
- ⁵ Rozhovory se zástupci MZV ČR a MV ČR, květen 2014.
- ⁶ Rozhovor s Laurentem Toulousem, op. cit.
- ⁷ Rozhovor s Barborou Holečkovou, MPO ČR, 16. 5. 2014.
- ⁸ Mezinárodní mise EUTM, jejímž cílem je vycvičit jednotky podřízené vládě v Bamaku. Mise začala v únoru 2013.
- ⁹ On-line: www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Vlada-schvalila-vyslani-ceskych-vojaku-do-mise-EU-v-Mali-261994.
- ¹⁰ *Historie českých sekcí ve Francii*. On-line: www.ifp.cz/Histoire-des-sections-tcheques-en.
- ¹¹ Studium je tříleté a po návratu do ČR je maturita vykonaná v rámci českých sekcí ve Francii uznána MŠMT jako ekvivalent české maturity.
- ¹² Přes dvě třetiny nákladů na pobyt českých studentů ve školním roce 2013/2014 dotovalo Burgundsko, zbytek francouzská ambasáda v Praze a radnice v Dijonu. *Francie šetří. Češi v lyceu ohroženi*. Lidové noviny, 13. 2. 2014.
- ¹³ On-line: www.dijon-nimes.eu/o-asociaci/.
- ¹⁴ Rozhovor s Jaroslavou Tláskalovou, MŠMT ČR, 19. 5. 2014.
- ¹⁵ Francouzský institut v Praze nabízí českým středoškolákům možnost odjet studovat na rok na střední školu (lyceum) do Francie. Čeští studenti plní řádnou školní docházku stejně jako jejich francouzští spolužáci. On-line: www.ifp.cz/Programme-Un-an-en-France.
- ¹⁶ *Ujednání mezi Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a Ministerstvem zahraničních věcí Francouzské republiky o podpoře činnosti česko-francouzských dvojjazyčných tříd ve školním roce 2013/2014*.
- ¹⁷ *Ujednání o spolupráci v oblasti školství a jazykového vzdělávání mezi Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a Ministerstvem zahraničních věcí Francouzské republiky na léta 2012 a 2013*.
- ¹⁸ Rozhovor s Laurentem Toulousem, op. cit.
- ¹⁹ Rozhovor s Barborou Holečkovou, op. cit.
- ²⁰ On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/246390-ceska-televize-zahajuje-spolupraci-s-kulturni-stanici-arte/.
- ²¹ Tamtéž.